

Status prawny wierzyciela rzeczowego w postępowaniu upadłościowym

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Wierzyciel rzeczowy w polskim systemie prawnym zajmuje niewątpliwie szczególną pozycję. Jest wierzycielem, który dokonał uprzedniego zabezpieczenia swojej wierzytelności poprzez obciążenie rzeczowe składników majątkowych dłużnika, aby mieć szansę na efektywniejsze zaspokojenie swoich wierzytelności, a w szczególności zaspokojenie roszczeń przed pozostałymi wierzycielami, którzy takiego zabezpieczenia na majątku dłużnika nie dokonali. Założeniem systemowym jest to, że wierzyciel rzeczowy jest wierzycielem „lepszym” w tym sensie, że dokonane zabezpieczenie ma mu zapewniać skuteczniejszą ochronę prawną. Instytucja wierzyciela rzeczowego ma swoje korzenie już w prawie rzymskim, a zatem standardy gwarancji ochrony praw wierzyciela rzeczowego mają swoje uwarunkowania historyczne i zostały przejęte przez obowiązujące aktualnie systemy prawne. Polski ustawodawca również założył, że wierzyciel rzeczowy jest wierzycielem, którego pozycja jest uprzywilejowana, gdyż podjął działania mające na celu zapewnienie mu ochrony jego praw.

Postępowanie upadłościowe stanowi alternatywną drogę w stosunku do postępowania egzekucyjnego realizacji roszczeń przez wierzycieli. W postępowaniu tym udział biorą nie tylko wierzyciele osobiści upadłego, w tym wierzyciele rzeczowi, którzy dokonali uprzedniego zabezpieczenia swoich roszczeń na majątku dłużnika, ale również wierzyciele rzeczowi, którzy nie są wierzycielami osobistymi upadłego. Ustawodawca pozbawił ich co prawda możliwości inicjacji tego postępowania, niemniej jednak nie pozbawił ich udziału w nim. Celem przygotowanej rozprawy doktorskiej jest precyzyjne określenie pozycji wierzyciela rzeczowego w postępowaniu upadłościowym. Analiza przepisów prawnych ma prowadzić do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy wierzyciel rzeczowy w postępowaniu upadłościowym uzyskał wystarczającą ochronę prawną i czy jego pozycja jest słabsza, tożsama czy też silniejsza, niż w cywilnym postępowaniu egzekucyjnym.

Rozprawa doktorska składa się z czterech rozdziałów odzwierciedlających etapy postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości dłużnika i postępowania po ogłoszeniu upadłości dłużnika. Pierwszy wstępny rozdział dekoduje pojęcie wierzyciela rzeczowego i odnosi się do jego uwarunkowań historycznych, jak również zawiera analizę przepisów prawnych regulujących status

wierzyciela rzeczowego w postępowaniu egzekucyjnym. Drugi rozdział obejmuje zagadnienia związane z inicjacją postępowania w przedmiocie ogłoszenia upadłości, analizuje kwestię zgłoszenia wierzytelności przez wierzyciela rzeczowego po ogłoszeniu upadłości i uznania jego wierzytelności na liście wierzytelności z urzędu, jak również porusza zagadnienia związane ze sporządzeniem listy wierzytelności i jej znaczeniem dla postępowania upadłościowego, jak również dla czynności podejmowanych przez wierzyciela po zakończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego. W rozdziale trzecim autor porusza zagadnienia związane z likwidacją składników majątkowych masy upadłości i finalnym zaspokojeniem roszczeń wierzyciela rzeczowego. Odnosi się również do kluczowej kwestii dla statusu wierzyciela rzeczowego, jaką jest wysokość kosztów postępowania upadłościowego go obciążających. Ostatni rozdział czwarty dotyczy natomiast zagadnień związanych z przyjętymi przez ustawodawcę zasadami zaspokajania wierzytelności w ramach odrębnych postępowań upadłościowych i stanowi próbę znalezienia odpowiedzi na pytanie o zasadność przyznania tylko niektórym z wierzycieli uczestniczących w postępowaniu upadłościowym przywileju w postaci możliwości zaspokojenia wierzytelności w ramach tych postępowań. Autor poszukuje uzasadnienia dla wyodrębniania określonych grup wierzycieli i faworyzowania ich na tle pozostałych wierzycieli upadłościowych. Przedmiotem szczególnej analizy są przepisy dotyczące sporządzania oddzielnego planu podziału sum uzyskanych z likwidacji rzeczy i praw obciążonych rzeczowo, jako elementu w sposób szczególny gwarantującego silną pozycję wierzyciela rzeczowego w postępowaniu upadłościowym. W dysertacji autor w sposób kluczowy odnosi się do kwestii dotyczącej kosztów postępowania upadłościowego i próbuje określić wysokość kosztów postępowania, które obciążają wierzyciela rzeczowego. Analizuje również zasady ich ustalania, co ma zmierzać do wykazania, czy konieczność ich ponoszenia przez wierzyciela rzeczowego w sposób znaczący wpływa na obniżenie poziomu zaspokojenia jego wierzytelności. Finalnie, sposób zaspokojenia roszczeń wierzyciela rzeczowego w postępowaniu upadłościowym jest zestawiony ze sposobem zaspokojenia jego roszczeń w postępowaniu egzekucyjnym. Zestawienie to dotyczy również zestawienia wskazanych powyżej kosztów postępowania, jakimi wierzyciel rzeczowy jest obciążony w postępowaniu egzekucyjnym z tymi, które obciążają go w postępowaniu upadłościowym.

Celem pracy jest więc analiza tych etapów postępowania upadłościowego, w których pozycja wierzyciela rzeczowego ulega osłabieniu w stosunku do innych wierzycieli. Omówienie ich jest ujęte z perspektywy możliwości podejmowania przez wierzyciela rzeczowego określonych czynności. W tym celu autor przygląda się czynnościom i instrumentom prawnym, w jakie został wyposażony w postępowaniu upadłościowym wierzyciel rzeczowy.

Praca doktorska zawiera również w sobie elementy dotyczące pozycji wierzyciela rzeczowego w obcych systemach prawnych, celem wskazania na inne rozwiązania prawne, które

być może w sposób bardziej efektywny zapewniają ochronę prawną wierzyciela rzeczowego. W szczególności autor analizuje przepisy prawne systemu prawa francuskiego, gdyż to w nim przepisy prawa upadłościowego rozwinęły się w sposób szczególny, jak również systemu prawa amerykańskiego, z uwagi na jego odmienność w stosunku do systemów prawnych europejskich. Przedmiotem analizy jest jednocześnie system prawa ukraińskiego, czyli system prawny teoretycznie słabo rozwinięty, niemniej jednak być może prezentujący skuteczniejsze i prostsze rozwiązania prawne gwarantujące silną pozycję wierzyciela rzeczowego.

W pracy posłużono się metodą dogmatyczno-prawną z uwagi na konieczność dokonania interpretacji pojęć, w szczególności pojęcia wierzyciela rzeczowego, które ma istotne znaczenie dla określenia jego statusu w postępowaniu upadłościowym, jak również dla dokonania analizy aktualnie obowiązujących przepisów prawa w zakresie zagadnień w niej poruszanych. Autor posłużył się metodą dogmatyczną jednocześnie dla ustalenia pozycji wierzyciela rzeczowego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, stanowiącym alternatywny sposób na realizację roszczeń przez wierzycieli rzeczowych, jak również metodą prawno-porównawczą w celu wyłącznie odniesienia się do rozwiązań instytucjonalnych chroniących pozycję wierzyciela rzeczowego w systemach państw obcych.

Wynikiem przeprowadzonej analizy jest konkluzja, że przepisy prawa upadłościowego w obecnym kształcie nie zabezpieczają w sposób wystarczający interesów wierzyciela rzeczowego, choć jego silna pozycja gwarantowana jest przez przepisy prawa materialnego. Brak skutecznych mechanizmów prawnych chroniących wierzyciela rzeczowego tak, aby ta ochrona prawna była należyta, widać w szczególności na etapie zgłaszania wierzytelności i sporządzania listy wierzytelności. W treści rozprawy doktorskiej wskazuje się więc na konkretne rozwiązania prawne, mające na celu modyfikację przepisów prawa upadłościowego, która przyczyniłaby się do polepszenia sytuacji prawnej wierzycieli rzeczowych i gwarantowałaby im silną pozycję tak, aby nie byłaby ona słabsza niż w postępowaniu egzekucyjnym.